

*Сіверс Марія Валеріївна,
асистент кафедри основ архітектури і архітектурного проектування,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ГЕНДЕРНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО МІСТА І ЙОГО ПРОСТОРІВ

Гендерний вимір міста як питання для дослідження □ відносно нове поняття для України. Тим не менш характер міста, відповідно до гендерної проблематики, має давню історію [1]. То що ж таке гендер і чому це важливо? І яким чином гендер стосується міста і його просторів?

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає “гендер” як поняття, що стосується ролей, поведінки, діяльності, атрибутів та можливостей, які будь-яке суспільство вважає за потрібне для дівчат та хлопців, жінок та чоловіків. Гендер взаємодіє з бінарними категоріями біологічної статі, але при цьому відрізняється від них. Гендерна політика включає поняття рівних можливостей для обох статей [2].

Виходячи з цього, гендерно чутливе місто □ це, по-перше, про рівні можливості у прийнятті рішень щодо планування міста і залучення всіх його громадян. По-друге, місто – це єдиний складний суспільний організм, який настільки ж сильний, наскільки захищені його найуразливіші сегменти: найбідніші і найслабші, які часто непропорційно включають жінок. Так, за даними ПРООН, 70% найбідніших людей в світі є жінками [3]. Досі розрив оплати за одну й ту саму роботу досягає 40% навіть в найрозвинутіших країнах Європи. Молоді спеціалісти в більшості довше залишаються безробітними також серед жінок [4]. Патріархальна політика окрім того зміщує більшу частину працездатних жінок в так звані «жіночі» сектори, які є менш оплачуваними. На противагу в престижних секторах роботи, що включають інженерні і економічні професії, залучення жінок не перевищує 25% [5].

Щоб місто було ефективним, його інфраструктура і планування повинні відповідати потребам всіх громадян, забезпечуючи простий і безпечний доступ до ресурсів, послуг та інфраструктури, і враховуючи при цьому відмінності у потребах та можливостях [6, с. 6]. Що ж відбувається зараз? Відповідно до тенденцій капіталістичного розвитку, розподіл між привілейованими та непривілейованими верствами населення чітко прослідковується у структурі міста: заможна частина населення займає більшу і престижнішу територію під житло, мобільність та відпочинок. Бідна частина міста в більшості скупчується

в нетрях, часто не придатних для повноцінного життя, і піддається більшій небезпеці. Ці нерівності пов'язані з доходами, класом, статтю, віком, расою, етнічною приналежністю, станом здоров'я тощо. Як не дивно, така нерівність в плануванні міста несе і негативні кліматичні зміни: найкраща територія міста піддається найбільш негативному для клімату впливу і дає найбільший вуглецевий слід [6, с. 7]. Причиною найбільших викидів є не промисловість та електростанції, а саме споживання. І лише інтегрована та гендерно чутлива політика зможе досягти найбільш раціонального планування міста в цілому, і на рівні його окремих просторів. Орієнтація дій на адаптацію планування міста до найбільш вразливих груп зменшила б також кількість травм і нещасних випадків.

Сьогодні міста не забезпечують рівного доступу для всіх. Очевидний приклад: неякісні пандуси для маломобільних груп населення або їх повна відсутність. Однак і здорові, активні жителі всіх статей не можуть вважати міста для них доступними. Наприклад, чоловіки, як правило, не вважають погано освітлену вулицю, оточену ресторанами, барами чи клубами, небезпечною або важкодоступною частиною міста. Для жінок така вулиця має зовсім інші конотації. Згідно статистики, 30% фізичного насильства та 16% сексуального насильства над жінками відбувається саме в громадських місцях [7]. Така ситуація безпосередньо впливає на шлях пересування жінок по місту. І подібні приклади існують для всіх найуразливіших груп міського населення [8]. Таким чином в місті проявляються межі, встановлені нашими ролями в суспільстві.

Наступним чинником є транспортний рух. Здавалося б, до чого тут гендер? Однак повертаючись до різниці доходів, очевидним стає, що автомобілі доступні в меншості жінкам, а відповідно саме вони долають більше пішохідних переходів і світлофорів, частіше наражаючись на небезпеку. Відповідно, якість організації транспортного і пішохідного рухів має одне з найважливіших значень для гендерно орієнтованого міста.

Повертаючись до просторів міста, варто згадати, що саме в передмісті сучасних міст такі простори не є соціально придатними. Як правило, такі простори або відсутні, або є небезпечними з багатьох причин, що включають і суто соціальний фактор, і технічні питання безпеки і якості. За словами американської урбаністки Ясміні Бібіяун «Гендер залишається занедбаним фокусом теорії та практики у формуванні міст» [9, 323-334]. У міських гендерних дослідженнях багато дослідників працюють із соціальними конструктивістськими підходами, які ґрунтуються на припущенні, що ні гендер, ні простір не є

«природним» утворенням, а є суспільно продукованими. Гендерні уявлення та владні відносини вписуються в простір як структури та відтворюються за допомогою просторової взаємодії, але гендер є лише однією з кількох взаємозалежних категорій соціальної диференціації та нерівності, таких як раса, клас, релігія тощо. Привласнення простору відповідно стає засобом позиціонувати себе в межах ролі та ідентичності [11, 77-87].

Зараз міста по всьому світу починають приділяти більше уваги жіночому досвіду. Хороший приклад □ місто Умеа у Швеції, мерія якого почала створювати у громадські простори, що враховують жінок з метою забезпечення «умов для того, щоб жінки та чоловіки, дівчата та хлопці мали однакові можливості для формування суспільства та власного життя». Поруч з парками в місті встановлено світло, а міські тунелі та проїзди побудовані з метою безпеки та доступності. Темна громадська площа, де жінки боялися чекати автобусів тепер гучно освітлена [10]. В іншому шведському місті Карлскрога дослідили, що такі легкі засоби як прибирання снігу з пішохідних та велосипедних доріжок покращує доступ жінок, які, набагато частіше пересуваються на велосипеді, ніж чоловіки. Серед інших методів в своїх містах шведи замінили бетонні фасади на скляні для кращого огляду, а також запровадили ввечері зупинки місцевих автобусів між встановленими зупинками задля скорочення відстаней жінок до домівок.

У Німеччині гендерне планування міст, орієнтованих на жінок, ґрунтується на методах, які розроблені у 1970-х роках. Ці підходи були частковими, оскільки передусім прагнули до рівних можливостей та позитивних дій, будуючи просторові структури виключно задля посилення різноманітності жіночого способу життя та жіночої самостійності. Сьогодні гендерне планування привертає увагу як до жіночого, так і до чоловічого способу життя та до різниці між ними. Як підходи до планування, орієнтовані на жінок, так і підходи, орієнтовані на чоловіків, включають розробку рекомендацій та узагальнюють моделі найкращих практик, щоб показати, як покращується якість планування міста і його просторів при розгляді гендерних питань [11, 87-98].

Подібна практика, яку запроваджує місцеве самоврядування є найбільш ефективною, оскільки може охопити та залучити всі верстви населення, а не лише частину громадян, коли результат старих підходів може бути навіть шкідливим для певних соціальних груп. Гендерна інтеграція таким чином стає необхідним інструментом для оцінки різних наслідків в плануванні міста, політика та програми якої,

включаючи кліматичну політику, потрібно залучати в усі райони і простори міста та на всіх рівнях.

Список використаних джерел та літератури:

1. Linda Peake, Women, human settlements, and housing, Tavistock Publications, 1987, 222p
2. Gender. World Health Organization. URL: <https://www.who.int/health-topics/gender>.
3. Human Development Report, UNDP, published for the United Nations Development Programme (UNDP) New York, Oxford University Press, 1995.
4. United Nations report, 2000
5. Statistisches Bundesamt, Statistisches Jahrbuch 2009
6. Gender, Cities and Climate Change Gotelind Alber Thematic report prepared for Cities and Climate Change Global Report on Human Settlements 2011
7. Violence against women: an EU-wide survey. Main results report, 2014
8. Your City Has a Gender and It's Male. Why city designers are increasingly thinking about the female perspective. Fouad Khan, 2018
9. Beebeejaun, Y. Gender, urban space, and the right to everyday life. Journal of Urban Affairs, 39, 2016
10. "Imagining the ideal city, planning the gender-equal city" Malin Rönnblom, Linda Sandberg, Umea, Sweden, 2015.
11. S. Huning: Deconstructing space and gender? Options for „gender planning“. In: C. Schmoll, L. Dierenberger (Hg.): Le tournant spatial dans les études genre, Les Cahiers du Cedref, Paris, 2014

*Кузьмік Зорина Іванівна, викладач
ВСП «Київський індустріальний коледж»
Київського національного університету будівництва і архітектури,
аспірантка КНУБА*

ГЕНДЕРНИЙ ФАКТОР В АРХІТЕКТУРІ

Місто – це універсальний життєвий простір для проживання, роботи, дозвілля, а також культурного, політичного, економічного, соціального людського розвитку. Міські локації є одним з важливих факторів, які впливають на щоденне комфортне середовище мешканців. З одного боку, вони є гендернонейтральними як для чоловіків, так і для жінок. Однак в повсякденній взаємодії з міським простором щоденно виникає багато гендерної дискримінації, проблем,